

informacją o Borzywoju uczyniono nadanie Tynu wraz z wagą i przynależnościami. Właściwie jedyną zapisaną tego rodzaju, której ze względu na walory źródłowe nie możemy zlekceważyć, jest nota w diecezjalnym rejestrze wydatków. W związku z przypadającą na 8 kwietnia rocznicą śmierci darczyńcy, Kościołowi należała się znaczna ofiara z jednej z wsi, spożytkowana na uroczystą oprawę nabożeństw za duszę księcia. W formie przekazanej przez księgę (244 grosze i świece) było to jednak świadczenie nie starsze, jak z XIV w.³⁹

Czas na podsumowanie. Zarówno bezpośrednio świadectwa źródłowe, jak i hipotetycznie najstarsze elementy składowe fałszyfikatu kapituły praskiej nie potwierdzają, aby dwór kupców obcych – przynajmniej jako instytucja, nie zaś sam obiekt – mógł powstać wcześniej, jak w latach 30. XIII w. Jego ukonstytuowanie prawdopodobnie związane było z przeprowadzoną wówczas reformą komunalną jądra osadniczego przyszłego Starego Miasta. Celem istnienia dworu była egzekucja tzw. prawa gości. Stopniowo funkcje te zostały wzbogacone o lokalizację urzędów służących wymianie i czerpaniu z niej dodatkowych dochodów feudalnych, wreszcie w ciągu 1. poł. XIV w. dwór przystosowano do egzekwowania prawa składu, definitywnie czyniącego z Pragi przymusowy etap w międzynarodowej wymianie handlowej. Praskie prawo gości – jakkolwiek nie tak efektywne w swym wydźwięku, jak dosłowne prawo składu – musiało przez cały wiek XIII dobrze spełniać swe funkcje ekonomiczne. Nie można bowiem inaczej tłumaczyć faktu braku formalnej reakcji na tak spektakularne wydarzenia, jak umieszczenie składu w prawie miejskim nadanym już w 1221 r. Wiedniowi (kupcy przybywający z Zachodu nie mogą

podążać na Węgry, ale muszą sprzedawać towar tutaj – szym mieszczanom), zatwierdzenie w 1259 r. składu Kolonii (naturalną jego podstawą było przeładownictwo statków z dolnego i górnego biegu rzeki) i nadanie składu w 1274 r. Wrocławowi⁴⁰. Zmianę dobrego samopoczucia prażan wywołać mogły dopiero sygnały płynące pod koniec stulecia, np. nadanie prawa składu na ołów i sól małym Ząbkowicom (1290), czy na ołów, wino, sukno, sól i wszelkie towary Opawie (1296)⁴¹.

Podobieństwo praskiego Tyńskiego Dworu do Fondaco dei Tedeschi – dworu kupców niemieckich w Wenecji dostrzeżono już dość dawno⁴². Są one oczywiście nie tylko poprzez funkcje gospodarcze, ale nawet w formie zewnętrznej budynków i w wielu rozporządzeniach wewnętrznych obu instytucji. I tu i tam były mieszkania i magazyny (tzw. komory), biuro do cel i opłat oraz kontroli towarów, jak i stosowny personel. Układ przestrzenny identycznie zapewniać miał jednoczesną izolację od świata zewnętrznego i dostosowanie do potrzeb handlu hurtowego. Prostą konsekwencją tych spostrzeżeń byłoby uznanie Fondaco dei Tedeschi za wzór dla Tyńskiego Dworu. Tym bardziej, że powstanie Fondaco generalnie tłumaczone jest, jako konsekwencja ponoć najstarszego przywileju składu. Udzielił go w 1095 r. cesarz Henryk IV, nakazując kupcom z Rzeszy kończyć podróże w Wenecji, gdzie musieli oni sprzedać wwieziony towar⁴³. Jednak problem w tym, iż dwór niemiecki w Wenecji powstał dopiero w latach 1222-1225, a czas rozbudowy jego podstawowych struktur przypadł na XIII i początek XIV w.⁴⁴. Instytucje praska i wenecka były więc sobie współczesne i nie wiemy, jaki naprawdę był kierunek ich wzajemnych oddziaływań.

ZUR REKONSTRUKTION DER URSPRÜNGLICHEN FUNKTIONEN DES TEINHOFES IN PRAG

Zusammenfassung

Die älteste volle Definition der Funktionen eines Bebauungskomplexes und zugleich einer Einrichtung, die als Teinhof in Prag bezeichnet wird, finden wir in einem Falsifikat der Urkunde des Herzogs Bořivoj II. (110-1107), das in der 1. Hälfte des 14. Jh. angefertigt worden ist. Der Herzog sollte der Prager Kirche „eine Kurie für Gäste inmitten der Stadt Prag“ mit einer Waage, dem Maß und Gericht verleihen. Zum Inhalt der Vergabe gehörten somit drei Elementen-

ten: erstens, „die Kurie für die Gäste“ als Liegenschaft „mit Gebäuden und Häusern“ sowie die Einrichtung; zweitens, die Waage und das Maß von Volumen – *tyna*; drittens, das Gericht, das der „Kurie

³⁹ Zob.: TOMEK, *Zakłady...*, s. 147.

⁴⁰ NAGEL, *op. cit.*, s. 63; E. ENNEN, *Die europäische Stadt des Mittelalters*, wyd. 4, Göttingen 1987, s. 149.

⁴¹ *Schlesisches Urkundenbuch*, wyd. W. Irgang, t. 5, Köln – Wien 1994, nr 484; t. 6, Köln – Wien 1998, nr 281.

⁴² GRAUS, *op. cit.*, s. 63; JANÁČEK, *op. cit.*, s. 246, 247.

⁴³ NAGEL, *op. cit.*, s. 29, 30.

⁴⁴ H. KELLENBENZ, *Fondaco dei Tedeschi*, [w:] *Lexikon...*, t. 4, München 1987-89, szp. 618, 619.

für die Gäste" zufiel. Alle sie zusammen sollten ein Einkommen in Münze geben, präzise unter den Geistlichen des Doms verteilt. Sowohl die direkten Quellenzeugnisse als auch Überlieferungen, die zur Kompilation der Fälschung dienten, bestätigen nicht, daß der Hof der fremden Kaufleute – mindestens als eine Einrichtung und nicht als das Objekt selbst – früher als in den 30er Jahren des 13. Jh. entstehen konnte. Seine Gründung war wahrscheinlich mit einer damals durchgeführten Reform des kommunalen Siedlungskerns der künftigen Altstadt verbunden. Das Ziel der Existenz des Hofes war die Vollziehung des sog. Gästerechts. Allmählich wurden diese Funktionen um die Einrichtungen bereichert, die dem Austausch und Einbeziehen daher der zusätzlichen feudalen Einkünfte

dienten, schließlich wurde während der 1. Hälfte des 14. Jh. der Hof der Vollziehung des Niederlagsrechts angepaßt, indem man Prag zu einer Pflichtetappe im internationalen Handelsaustausch machte.

Wegen auffallender Ähnlichkeit wird manchmal zum Vorbild des Teinhofes in Prag Fondaco dei Tedeschi – der Hof der deutschen Kaufleute in Venedig – gestellt. Der deutsche Hof ist jedoch in den Jahren 1222-1225 gegründet worden, und die Zeit für den Ausbau seiner grundsätzlichen Strukturen fällt ins 13. und den Beginn des 14. Jh. Die Prager und Venediger Einrichtungen fallen zeitlich genau zusammen, und wir wissen nicht, wie in der Tat die Richtung der gegenseitigen Einwirkungen gewesen ist.